

SOSYAL MEDYA ARAÇLARI VE OLASI RİSKLERİ

Yazar(lar): Psikolog Gülşah AKSAKALLI | Grafik(ler): Gülşah AKSAKALLI | 20 April 2020

Günümüzde sosyal medya araçlarının kullanımı birçok kişi tarafından neredeyse yemek içmek kadar önemli hale gelmiş, bir alışkanlık haline dönüşmüştür. Sosyal medya araçları toplum, kültür, yaş, cinsiyet ayırt etmeksizin herkesin ortak bir mecrada buluşabildiği bir sosyalleşme aracı olmuştur. Sosyal medya araçlarının her biri birbirinden farklı ya da ortak özelliklere sahip olabilmektedir. Bazı sosyal medya araçları kişilerin bilgi, ilgi alanlarını paylaşma ve iletişim kurmalarına yönelik kullanılırken bazıları ise sadece eğlence amaçlı kullanımına imkân tanımaktadır. Bunların yanı sıra sosyal medya araçları, kimi kişiler için sosyalleşmekten kaçtıkları ve sadece çevresinde olup bitenleri takip etme aracıyken kimi kişiler için ise diğer kullanıcılar tarafından beğenilme, takdir edilme, kısa yoldan şöhret olma veya para kazanma amaçlı kullanılabilen mecralardır.

Sosyal medya araçları çocuğundan yetişkinine kadar birçok kullanıcı tarafından kullanılmaktadır. Bu anlamda sosyal medya araçlarının sunduğu pozitif imkânların yanı sıra zararlı olabilecek yanları da bulunmaktadır. Genç kullanıcılar da düşünüldüğünde bu olası zararlar hakkında bilgilendirilip korunmaları gerekmektedir. Kişiler sosyal medya araçları vasıtasıyla gezdikleri yerleri, şahsi fotoğraflarını hatta kimi zaman özel bilgilerini dahi karşılaşılabilecekleri olası risklerin farkında olmadan paylaşabilmektedir. Kişisel mahremiyetin korunması internet ortamında büyük önem teşkil etmekte, paylaşılan bilgilerin tanınmayan kişiler tarafından görülmesinin önüne geçilmesi için gizlilik ayarlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Kişilerin paylaştığı bilgiler yabancı kişiler tarafından farklı amaçlarla kullanılabilmekte, kişileri önemli risklerle karşı karşıya getirebilmektedir. Sıklıkla kullanılan sosyal medya araçları; **Facebook, Youtube, Instagram, Twitter, Snapchat** ve son zamanlarda kullanımı daha da artan **TikTok** bunların başında gelmektedir. Tabii bu sosyal medya araçlarının kullanımı kişilerin yaşlarına ve kişisel özelliklerine göre de değişiklik göstermektedir. **Sosyal medya araçlarının genel özelliklerine ve dikkat edilmesi gereken temel hususlara bakacak olursak:**

Facebook: Kullanıcıların arkadaşlarıyla iletişim kurmasını ve bilgi alışverişi yapmasını amaçlayan bir sosyal medya aracıdır. Facebook'ta herhangi bir sayfa veya çeşitli sayfalarda paylaşılan gönderiler beğenildiğinde beğenilen bu sayfalara benzer özellikte başka sayfa önerileri de kullanıcıların karşısına çıkarılmaktadır. Kişilerin paylaştığı, kendileri hakkında girdikleri bilgiler de dâhil olmak üzere her türlü veri kayıt altında olmakta ve kişisel özellikler de göz önünde bulundurulurken karşılıklarına benzer sayfalar çıkabilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi mahremiyet ve güvenliğin önemi büyük önem taşımakta ve her kişinin kendine göre önlemler alması gerekmektedir. Çünkü bilgiler kişiler tarafından silinse ve hesaplarını kapatsa dahi veri tabanından veriler silinmemektedir.

Facebook İçin Tavsiyeler:

- 13 yaşından küçük çocuklar kullanmamalı, 13 yaşından büyük çocuklar ise ebeveynlerinin eşliğinde kullanmalıdır.
- Profil tanımlamalarında açık adres, okul, yaş gibi kişisel bilgiler paylaşılmamalı,
- Kötü niyetli paylaşımlar sosyal medya hesabının ilgili şikâyet bölümünden bildirilmeli,
- Küçük yaşta çocukların şiddet, müstehcen, küfür gibi uygunsuz içerikleri barındıran fotoğraf ve video paylaşımlarına denk gelmesi ihtimaline karşı dikkat edilmeli, ebeveyn kontrolünde kullanılmalı,
- Paylaşılan içeriklerin güvenirliliği mutlaka sorgulanmalı, doğruluğundan emin olunmayan paylaşımlar yapılmamalıdır.

Instagram: Instagram uygulaması da tıpkı diğer uygulamalar gibi kişilerin tanımadığı kişilerle iletişim kurabileceği, fotoğrafların ve kişisel bilgilerin paylaşılabilirdiği bir mecradır. Diğer sosyal medya araçlarında olabileceği gibi kişilerin algılarını, davranışlarını etkileyebilecek boyutlara gelmiştir. Küçük yaşta çocuklar neyi kiminle paylaşacakları konusunda yetkin değillerdir ve mahremiyet kavramları gelişmemiştir. Küçük yaşta çocuklar paylaştıkları fotoğrafların kötü niyetli kullanıcılar tarafından kullanılacağını ve kötü sonuçlar doğurabileceğini hesaba katamayacaklardır.

Instagram İçin Tavsiyeler:

- 13 yaşından küçük çocuklar kullanmamalıdır. 13 yaşından büyük çocuklar ise ebeveynlerinin eşliğinde kullanmalıdır.
- Hesabın gizlilik ayarlarının yapıldığından emin olunmalıdır. Ayarlar => Gizlilik=> Hesap Gizliliği bölümünden "Gizli Hesap" seçilerek profil gizliliği aktif hale getirilmelidir.
- Mahremiyet kavramı ve çocukların neyi kiminle paylaşabilecekleri ebeveynler tarafından çocuklara etraflıca anlatılmalıdır.
- Filtreleme özelliği ile paylaşılan gönderilerde belirli kelimeler yorumlarda görülmek üzere engellenebilir böylece istenmeyen yorumların yapılmasının önüne geçilebilir.
- Kullanıcılar, sahte ürün satışı yapan sayfalara karşı dikkatli olmalı, güvenirliliği teyit edilmeden bu sayfalardan alışveriş yapmamalıdır.
- Tanınmayan kişilerden gelebilecek olan mesajlara dikkat edilmeli, uygunsuz bir içerik barındırıyorsa sosyal medya hesabının ilgili şikâyet bölümünden bildirilmelidir.
- Arama motorlarında yapılan sorgulamalara karşı, profil bilgileri kapatılmalıdır.

YouTube: Youtube günümüzde oldukça yaygın olarak kullanılan popüler bir video paylaşım uygulamasıdır. Oyalanma aracı olarak saatlerce ve kontrolsüz bir şekilde kullanılmadığı sürece oldukça faydalı paylaşım ve bilgi edinme kaynağı olarak kullanılabilir. Yetişkinler için bile dikkat gerektiren çocuklar için daha da fazla dikkat edilmesi gereken bir alandır. Ebeveynlerin Youtube uygulamasını işlevsel kullanmaları ve çocuklarını iyi yönlendirmeleri gerekmektedir. Bunun en önemli sebebi çocuğun psikolojik ve bedensel sağlığını korumaktır. Videodan videoya gezinirken birçok uygunsuz içeriğe, şiddet, müstehcenlik, siber zorbalık ve birçok reklama maruz kalılabilmektedir.

YouTube İçin Tavsiyeler:

- Youtube ile çocuklar yalnız başlarına ve kontrolsüz bırakılmamalıdır.
- Ebeveynlerin Youtube'u susturucu olarak kullanmamaları, uzun süreli kullanımının çocukların fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimlerine büyük zararlar verebileceği unutulmamalıdır.
- Youtube kısıtlı mod etkinleştirilebilir. Çocuğun izlemesine engel oluşturmayan videolardan belirli oynatma listesi oluşturarak ebeveynlerin listeye aldıkları videoların oynatılması küçük yaştaki çocuklar için uygun bir yöntem olabilir.
- Youtube başında çok fazla zaman geçirmeye meyilli çocuklar için ebeveynler çocuğun bu isteğine sınır koymalıdır.
- Ebeveynler çocukların merak ettikleri konuları birlikte araştırmalıdır. Eğer çocuk yaşına uygun olmayan herhangi bir konuda video aratıyorsa, onu yargılamadan, merakını doğru bilgiyle gidermenin yolları ebeveyn ile birlikte bulunmalıdır.

Twitter: Kullanıcıların güncel olayları ve haberleri takip etmek, anlık düşünceleri paylaşmak, bir olay veya kişiyi takip etmek gibi çeşitli amaçlarla kullanılan bir sosyal ağıdır. Mesajlaşma özelliği bulunmakta ve birbirini tanımayan kişiler iletişime geçebilmektedir. Twitter, çocuklar tarafından çok fazla tercih edilmeyen bir mecra olmasına rağmen yine de genç yaşta kullanıcıları bulunmakta ve kullanıcıların karşısına şiddet içeren ya da pornografik içerikli paylaşımlar çıkabilmektedir. Küçük yaştaki çocuklar düşünüldüğünde bu durum onların psikolojilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, kötü niyetli kişiler Twitter aracılığıyla da çocuklarla iletişime geçip onları kandırma yoluyla kişisel bilgilerine erişebilmektedir. Bunların yanı sıra algı yönetiminin en çok yapıldığı alanlardan biri de Twitter'dır. Twitter aracılığı ile siyasi, ticari, kültürel, manevi değerlere yönelik kişilerin algıları ve davranışlarını etkilemeye yönelik provokatif saldırılar olabilmektedir.

Twitter İçin Tavsiyeler:

- 13 yaşından önce hesap açılmamalı, 18 yaşına kadar ise ebeveyn kontrolünde kullanılmalıdır.
- Takip edilen sayfalar, paylaşılan ve beğenilen içeriklere dikkat edilmeli, kullanıcılar bu içerikleri silse dahi tamamen yok olmadığı, dijital dünyada birer ayak izi olarak kaldığı unutulmamalıdır.
- Sahte haberlere itibar edilmemeli, bu haberler paylaşılmamalı, paylaşmadan önce kaynağı araştırılmalıdır.
- Kaynağı belirli olmayan, asılsız ve herhangi bir kişiyi veya kurumu hedef alan paylaşımların yapılması halinde olayın hukuki bir yaptırımı olacağı unutulmamalıdır.
- Kötü niyetli kişilerin yapmış olduğu paylaşımlar sosyal medya araçlarının ilgili şikâyet bölümleri kullanılarak mutlaka bildirilmelidir.

TikTok: Kısa müzik videoları oluşturmak ve paylaşmak için uygulamada yer alan popüler müzikler kullanılarak kısa videolar çekilebilmekte ve sonrasında paylaşılabilen sosyal medya uygulamasıdır. Kullanıcılar kendi videolarını oluşturmak dışında diğer kullanıcıları takip edebilmekte ve onların paylaşmış oldukları videoları izleyip yorum yapabilmektedir. Bu özelliği itibariyle etkileşimli bir uygulamadır. TikTok, küfür, şiddet, müstehcenlik gibi çocuklar için olumsuz örnek oluşturacak olumsuz içerikleri barındırması sebebiyle çocuklar için uygun bir alan değildir. Tiktok platformunda henüz hesap oluştururken bile isim, soy isim, e-posta, telefon numarası, fotoğraf, konum gibi bilgiler toplanmaktadır. TikTok platformunda kullanıcı oluştururken herhangi bir kişinin hesabı ilk etapta herkese açık olarak görülmektedir. Bu da kişinin doğrudan korunmasız ve paylaştığı gönderilerin herkes tarafından görülebilmesi anlamına gelmektedir.

TikTok İçin Tavsiyeler:

- TikTok platformunun kullanılabilmesi için kullanıcılar en az 13 yaşında olmalıdır.
- Çocukların uygun olmayan küfür veya müstehcen içerikler barındıran videolar ile karşılaşmaları ihtimaline karşı uygulama ebeveyn denetiminde kullanılmalıdır.
- Çocukların TikTok hesabı ebeveynleri tarafından takip edilmeli, yaş grupları için uygun olan hesapları takip ettiklerinden emin olunmalıdır.
- Paylaşılan videolara sadece tanıdık kişilerin ulaşabilmesi, içeriklerin tanıdık kişiler tarafından görüntülenebilmesi, yabancı kişilerden gelebilecek olan mesajlar ve yorumların engellenebilmesi için gizlilik ayarları "özel" olarak ayarlanmalıdır.
- Uygulama üzerinden konum bilgisi paylaşılması adına konum servisleri kapatılmalıdır.
- TikTok uygulamasında harcanan zamanı ve uygunsuz videoların kısıtlanmasını sağlamak amacıyla, TikTok hesabında sağ yukarıda bulunan üç noktaya basılması => şemsiye simgesinin yanında bulunan "dijital refah" yazısının seçilmesi gerekmektedir. Daha sonra "Ekran Zaman Yönetimi" ve "Kısıtlı Mod" seçenekleri tıklanarak açık hale getirilmelidir.

Snapchat: Kullanıcıların anlık fotoğraf ve video çekip, bu fotoğrafları kısa notlar ve efektler ile renklendirerek paylaşabilme özelliği sunan bir sosyal medya aracıdır. En önemli özelliği ise paylaşılan fotoğraf ve videoların 1 ile 10 saniye arasında bir süreyle sınırlandırılmasıdır. Paylaşılan gönderiler, takipçiler tarafından görüldükten sonra 24 saat içinde kendi kendini yok etmektedir. Bu gibi özellikleri sebebiyle kullanıcı yaş ortalaması diğer sosyal medya araçlarına göre daha düşüktür. Snapchat'te paylaşılan içerikler 24 saat içerisinde kendi kendini yok etse de bazen bu paylaşımları karşıdaki kişi kaydetmek isteyebilmektedir. Ancak Snapchat de bulunan özelliğe göre eğer kişiler ekran görüntüsü alarak fotoğrafları veya videoları kaydederse uygulama bu durumu kullanıcılara bildirmektedir. Snapchat uygulamasında paylaşılan gönderilerin bir kalıcılığı olmadığı için kullanıcılar kötü amaçlı da kullanabilmektedir. Genç kullanıcılar Snapchat'i kullanarak kendi aralarında uygunsuz ve şiddet içerikli fotoğraflar paylaşabilmektedir. Silindiği zannedilen görüntüler her an kullanıcıların karşısına çıkabilmekte ve siber zorbalık aracı olarak kullanılabilir. Özellikle çocuklara yönelik siber zorbalığın oluşmamasına dair emin olmak gerekmektedir. Ayrıca, Snapchat uygulaması kullanıcıların çektikleri fotoğraflara filtre uygulayabilmeleri için konum bilgisi istemektedir. Snapchat, uygun bir şekilde kullanıldığında eğlenceli bir uygulama olabilmektedir. Ancak uygulamanın kötü niyetli kişiler tarafından çocuklar ve gençleri uygunsuz içeriğe maruz bırakma, taciz ve siber zorbalık gibi kötü niyetli amaçlarla kullanılabilmesi de mümkün olabilmektedir.

Snapchat İçin Tavsiyeler:

- 13 yaşından önce hesap açılmamalı, 18 yaşına kadar ise ebeveyn kontrolünde kullanılmalıdır.
- Ebeveynler çocuklarını bilinçlendirmeli, yaptıkları paylaşımlara dair olumlu yönlendirme yapmalıdır.
- Ebeveynler, uygulamayı kullanan çocuklarına arkadaşlarından gelen görüntülerin onlara karşı siber zorbalık aracı olarak kullanılmamaları gerektiğini uygun bir dille anlatmalıdır.
- Snapchat üzerinden özel fotoğraflarını paylaşmamaları gerektiği, farklı sonuçlar doğurabileceği anlatılmalıdır.

- Çocukların kimlerle iletişim kurdukları, kimleri takip ettikleri ebeveynler tarafından denetlenmelidir.
- Uygulama üzerinden konum bilgisi paylaşılmamalı, konum servisleri kapatılmalıdır.

Sonuç olarak; küçük yaşta çocukları sosyal medya araçlarının olası tehlikelerinden korumak için ebeveynlerin çocuklarının kullandıkları sosyal medya araçları hakkında bilgi sahibi olmaları ve hesaplarının kontrolünü sağlamaları gerekmektedir. Gençlerin ve çocukların internet ortamında şahsi bilgileri ve özel fotoğraflarını neden paylaşmamaları gerektiği, paylaşımları halinde nelerle karşılaşabilecekleri, kimlerle iletişim kurabilecekleri, takip ettikleri kişilerin ve sayfaların güvenilirliği konularında ebeveynlerin çocuklarını bilgilendirmeleri onların sosyal medya kullanımında yanlış tutum ve davranışları göstermemeleri adına daha bilinçli hareket etmelerini sağlayacaktır. Paylaşılan gönderiler masum görünse bile sonradan hayatı olumsuz yönde etkileyebileceği, bilgiyi paylaşan kişiler tarafından silinse dahi internet ortamında silinmeden kalabileceği asla unutulmamalıdır.